

ปัญหา

การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาและเปรียบเทียบว่า ทศนคติต่อการอบรมเลี้ยงดูบุตรของหญิงตั้งครรภ์ที่มาฝากครรภ์ ณ โรงพยาบาลมหาราชนครเชียงใหม่ มีความแตกต่างกันหรือไม่และอย่างไรตามตัวแปรต่างๆ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การอบรมเลี้ยงดูเป็นองค์ประกอบที่มีความสำคัญต่อพัฒนาการทางบุคลิกภาพของเด็ก เด็กจะปรับตัวอยู่ในสังคมได้ดีเพียงใดนั้น ถือได้ว่าครอบครัวเป็นสถาบันแห่งแรกที่จะพัฒนาเด็ก ให้เจริญเติบโตอย่างเหมาะสม ผู้ที่มีหน้าที่รับผิดชอบและมีบทบาทสำคัญในการอบรมเลี้ยงดูบุตร ควรได้แก่ บิดามารดา โดยเฉพาะมารดาเป็นบุคคลที่ใกล้ชิดบุตรตั้งแต่แรกเกิด และเป็นผู้ให้การอบรมเลี้ยงดูมากที่สุด (จรรยา สุวรรณทัต, 2524:135) การที่มารดาจะอบรมเลี้ยงดูบุตรไปในทิศทางใด ก็ขึ้นอยู่กับความเชื่อและประสบการณ์ต่างๆ ที่เคยได้รับมา (Sears, 1957:12) ซึ่งความเชื่อและประสบการณ์ต่างๆ เหล่านี้จะได้รับแตกต่างกันไปตามความนิยมของสังคมนั้นๆ เพราะมารดาเองก็ต้องปฏิบัติตนให้สอดคล้องกับความต้องการในสังคมนั้นด้วย จึงกล่าวได้ว่า วิธีการอบรมเลี้ยงดูบุตรนี้ เป็นขบวนการถ่ายทอดลักษณะต่างๆ ทางสังคมนั้นให้แก่เด็ก ดังนั้นถ้ามารดาจากกลุ่มสังคมที่แตกต่างกัน ก็จะใช้วิธีการอบรมเลี้ยงดูบุตรแตกต่างกันไปด้วย (ดวงเดือน พันธมนาวิน, 2520:22) สำหรับสังคมไทยเป็นสังคมแบบไมตรีสัมพันธ์ (วิรัชทอ วิเชียรโชติ, 2516:89-90) ซึ่งมีแบบแผนการอบรมเลี้ยงดูเด็ก โดยไม่ค่อยมีเหตุผลใช้อารมณ์เป็นใหญ่ ฝึกความมีวินัยโดยใช้การเขียนตี ตูดำ ไม่ฝึกให้พึ่งตนเอง บิดามารดาจะให้ความสำคัญปกป้องคุ้มครองมาก ไม่ชอบให้ถาหรือชุกช่น ชอบให้บุตรมีความเชื่อฟัง (จรรยา สุวรรณทัต, 2524:126; ชูจิตต์ พัทธกษผล, 2505:67; เกื้อกุล ทาลิทธิ์, 2514:74) การอบรมเลี้ยงดูในลักษณะนี้ มักจะทำให้เด็กขาดความเชื่อมั่นในตนเอง ช่วยเหลือตนเองไม่ได้ อ่อนแอ ขาดความคิดสร้างสรรค์ และชอบทำตามผู้อื่น (Becker, 1964:193; Rogers, 1972:117; สมพงษ์ ตีรพัฒน์, 2517:83) กล่าวได้ว่าลักษณะสังคมไทยไม่เอื้อต่อการพัฒนาบุคลิกภาพของเด็ก ทว่าแต่ละกลุ่มย่อยๆ ในสังคมยังมีข้อแตกต่างกันอีกมากมาย ได้มีการศึกษาวิจัยที่แสดงให้เห็นว่าองค์

ประกอบทางสังคม เช่น ฐานะเศรษฐกิจ การศึกษา อาชีพ สิ่งเหล่านี้มีอิทธิพลทำให้เกิดความแตกต่างในด้านวิธีการอบรมเลี้ยงดู เช่น การศึกษาของ เกือกูล ทาสี (2514) พบว่าครอบครัวที่มีฐานะทางสังคมและเศรษฐกิจต่ำและกลาง มีความเข้มงวด ฝึกความเป็นระเบียบวินัยและการฝึกการอดใจรอได้ ได้มากกว่าครอบครัวที่มีฐานะทางสังคมและเศรษฐกิจระดับสูง ส่วนกฤษฎา กฤษฎาวุฒิ (2514) ได้ศึกษาพบว่าพ่อแม่ที่มีการศึกษาระดับสูง จะมีการฝึกความสัมฤทธิ์ผลและความเป็นอิสระมากกว่าพ่อแม่ที่มีการศึกษาระดับต่ำ ส่วนพ่อแม่ที่มีการศึกษาระดับต่ำจะมีความเข้มงวดและมีการลงโทษบุตรมากกว่าพ่อแม่ที่มีการศึกษาระดับสูง เด็กที่พ่อแม่มีการศึกษาระดับสูงจะมีความสามารถในการเข้าสังคม มีความมั่นคงทางอารมณ์และความสามารถในการบังคับตัวเองสูง อานนท์ อาภาภิรม (2515:166-167) แบ่งลักษณะการอบรมเลี้ยงดูบุตรของครอบครัวตามฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมไว้ 3 จำพวกดังนี้

1. การอบรมเลี้ยงดูบุตรของครอบครัวที่ยากจน ครอบครัวประเภทนี้มักปล่อยปละละเลยบุตร เพราะทั้งบิดามารดาต้องทำมาหากินตัวเป็นเกลียว จึงไม่ค่อยมีเวลาเอาใจใส่ต่อการอบรมเลี้ยงดูบุตรมากนัก ตลอดจนไม่ได้ให้ความรักความเมตตาแก่บุตร ฉะนั้นเด็กที่มาจากครอบครัวที่ยากจนจึงมักเป็นปัญหายุ่งยากของสังคม

2. การอบรมเลี้ยงดูบุตรของครอบครัวชนชั้นกลาง ครอบครัวประเภทนี้มีบิดามารดา มีเวลาและโอกาสที่จะเอาใจใส่อบรมสั่งสอนบุตรได้มากกว่าครอบครัวที่ยากจน การอบรมมักเน้นด้านความเป็นระเบียบ มีการวางแผนการศึกษาให้กับบุตร พยายามส่งเสริมให้บุตรได้มีโอกาสเรียนสูง

3. การอบรมเลี้ยงดูบุตรของครอบครัวชนชั้นสูง ครอบครัวประเภทนี้ให้การดูแลเอาใจใส่แก่บุตรเป็นอย่างดี ทั้งในด้านการกินอยู่หลับนอนและการอบรมสั่งสอน แต่ก็ปรากฏเสมอว่าเด็กบางคนที่มาจากครอบครัวชั้นสูง มีความประพฤติไม่เรียบร้อย เพราะถูกตามใจมากเกินไป

อีกกรณีหนึ่งที่มีการศึกษาคือจำนวนบุตร บอสซาร์ด และบอลล์ (Bossard & Boll, 1960:311) ได้ศึกษาถึงขนาดของครอบครัวพบว่า ในครอบครัวที่มีบุตรน้อยบิดามารดามีโอกาสให้ความอบอุ่น และตอบสนองความต้องการของบุตรได้ดี เมื่อมีบุตรมากขึ้นบิดามารดาจะมีทัศนคติและพฤติกรรมในการอบรมเลี้ยงดูบุตรเปลี่ยนไป กล่าวคือ บิดามารดามีแนวโน้มที่จะให้ความอบอุ่นและให้เวลากับบุตรได้น้อยลง ใช้อำนาจในการอบรมเลี้ยงดูมากขึ้น เนื่องจากภาระงานต่างๆ ในบ้านเพิ่มขึ้น

เท่าที่มีการศึกษามานี้ แสดงให้เห็นว่าฐานะทางเศรษฐกิจและสังคม จำนวนบุตร มีอิทธิพลต่อลักษณะการอบรมเลี้ยงดูบุตรของพ่อแม่ แต่ในปัจจุบันสภาพสังคมไทยมีการเปลี่ยนแปลง มารดาส่วนมากต้องออกทำงานนอกบ้าน จึงได้นำประสบการณ์จากการทำงานทั้งโดยตรงและทางอ้อม มาประกอบในการพัฒนาวิธีการอบรมเลี้ยงดูบุตร นอกจากนี้การอบรมเลี้ยงดูบุตรของ มารดา ยังได้รับอิทธิพลจากสื่อมวลชนชนิดต่างๆ โดยเฉพาะวิทยุ หนังสือพิมพ์ โทรทัศน์ และหนังสือ ที่เกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูบุตร (จรรยา สุวรรณศักดิ์, 2524:136) ดังนั้นวิธีการอบรมเลี้ยงดู บุตรของมารดาในปัจจุบันน่าจะมีการเปลี่ยนแปลงไป แต่จะเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางใดนั้นยังบอก ไม่ได้ชัดเจน

เหตุผลข้างต้นนี้ ผู้วิจัยจึงได้ทำการศึกษาทัศนคติต่อการอบรมเลี้ยงดูบุตรของหญิงตั้ง ครรภ์ตามตัวแปรดังกล่าว ซึ่งการเลือกศึกษาในหญิงตั้งครรถ์นี้ เพราะเป็นบุคคลที่กำลังจะเป็น มารดาในอนาคตอันใกล้นี้ หากผู้วิจัยพบสิ่งที่ควรปรับปรุงแก้ไขก็จะสามารถนำมาหาวิธีแก้ไขได้ ก่อนที่มารดาจะปฏิบัติหน้าที่อบรมเลี้ยงดูบุตร อันจะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาเด็กให้มี มวลิกภาพที่ดีตั้งแต่เบื้องต้น

การอบรมเลี้ยงดู (Child-rearing)

หมายถึง การที่บิดามารดาหรือผู้ดูแลเด็กปฏิบัติต่อเด็กและเรียกร้องให้เด็กปฏิบัติต่อตน และผู้อื่นไปในทางต่างๆ กัน ซึ่งเป็นการปฏิสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องในชีวิตเด็ก ทำให้ เด็กได้เรียนรู้สิ่งต่างๆ รอบตัวและเลียนแบบการกระทำต่างๆ ของผู้อบรมเลี้ยงดู ประสบการณ์ เหล่านี้จะมีผลต่อพฤติกรรมของเด็ก ทั้งในปัจจุบันและอนาคต (ดวงเดือน พันธุมนาวิณ, 2520: 21; Sears, 1957:14, Watson, 1973:300) การอบรมเลี้ยงดูของบิดามารดานี้ถ้ากระทำ อย่างถูกต้อง จะช่วยปลูกฝังลักษณะที่พึงงามในเด็กได้ แนวปฏิบัติในการอบรมเลี้ยงดูนี้มีมากมาย หลายอย่าง ซึ่งนักจิตวิทยาได้พยายามแบ่งแยกประเภทของการอบรมเลี้ยงดูให้แตกต่างกันออกไป เช่น เซฟเฟอร์ (Schaefer, 1959; อ้างจาก Watson, 1973:304) แบ่งการอบรมเลี้ยงดู เป็น 2 มิติ มิติหนึ่งได้แก่ รัก (Love) เป็นการให้ความรัก การยอมรับและการให้รางวัล

ไม่เป็นมิตร (Hostility) เป็นลักษณะการปฏิเสธ-ไม่เป็นมิตรและ
ลงโทษ

อีกมิติหนึ่งได้แก่ ควบคุมน้อย (Autonomy) เป็นการให้อิสระแก่เด็กบ้าง

ควบคุมมาก (Control) เป็นการจำกัดขอบเขต ปกป้องคุ้มครองมาก

เมื่อพิจารณาทั้ง 2 มิติ เข้าด้วยกันเป็นแนวปฏิบัติในการอบรมเลี้ยงดู ดังนี้

1. แบบรัก-ควบคุมน้อย (Love-Autonomy) บิดามารดามีความเป็นกันเอง อ่อนนุ้ยให้การยอมรับ รับฟังความคิดเห็น มีบรรยากาศของความเป็นประชาธิปไตย เปิดโอกาสให้เด็กเรียนรู้ด้วยตนเอง เด็กได้รับคุณค่าความเป็นบุคคลเสมอทุกคนในครอบครัว

2. แบบรัก-ควบคุมมาก (Love-Control) บิดามารดาให้ความรักและความอบอุ่น แต่ขณะเดียวกันก็ให้การปกป้องคุ้มครองมาก จัดการทุกสิ่งทุกอย่างให้ เด็กไม่มีโอกาสเรียนรู้สิ่งต่างๆ ด้วยตนเอง

3. แบบไม่เป็นมิตร-ควบคุมน้อย (Hostility-Autonomy) บิดามารดาไม่ดูแลเอาใจใส่ ไม่ให้ความสนใจ ปฏิเสธทอดทิ้งไม่เป็นมิตรและบางครั้งก้าวร้าวใส่บุตร

4. แบบไม่เป็นมิตร-ควบคุมมาก (Hostility-Control) บิดามารดาไม่เป็นมิตรกับบุตร แต่ชอบจัดการก้าวร้าว ควบคุมบุตรไว้ในโอวาท

พัมรอย (Pumroy, 1966; อ้างจากดวงเดือน พันธุนาวัน, 2520:25) แบ่งการอบรมเลี้ยงดูออกเป็น 4 ประเภทคือ

1. ประเภทรักจนเหลือ เด็กได้รับความรักและการตามใจมากมายเกินควร บิดามารดาทำให้เด็กเป็นศูนย์กลางสำคัญ ไม่เคยบังคับ ไม่เคยฝึกให้รับผิดชอบ

2. ประเภทเข้มงวด บิดามารดาควบคุมเด็กให้ต้องเชื่อฟังอย่างเคร่งครัด ต้องปฏิบัติตามคำสั่ง ไม่เช่นนั้นจะถูกลงโทษ เด็กจะได้รับทราบกฎเกณฑ์อย่างแน่ชัดและลงโทษอย่างยุติธรรม สมเหตุสมผล บิดามารดามักผลักดันให้เด็กรับผิดชอบเกินวัย

3. ประเภทละทิ้งปฏิเสธ บิดามารดาไม่เป็นมิตรกับเด็ก แสดงความโกรธเกลียด โดยการควบคุมบังคับและลงโทษหนัก ขณะเดียวกันก็ไม่เอาใจใส่ต่อเด็ก

4. ประเภทถนุถนอมแบบไขว่ในหิน บิดามารดาทำทุกอย่างให้เด็ก ดูแลไม่ให้ได้รับอันตราย ไม่ให้โอกาสเด็กเรียนรู้สิ่งต่างๆ รอบตัว

โรเจอร์ (Rogers, 1972:117) แบ่งการอบรมเลี้ยงดูเป็น 3 แบบคือ

1. แบบประชาธิปไตย (Democracy) บิดามารดาปฏิบัติต่อเด็กด้วยความยุติธรรม ให้ความรัก ความอบอุ่น มีเหตุผล ยอมรับความสามารถและความคิดเห็นของเด็ก ให้ความร่วมมือตามโอกาสอันควร

2. แบบปฏิเสธ (Rejection) บิดามารดาไม่เอาใจใส่ต่อเด็ก ไม่ให้โอกาส และไม่ให้ความยุติธรรมแก่เด็ก เด็กถูกทอดทิ้ง เกลียดชัง ปลดปล่อยให้ทำสิ่งต่างๆ ด้วยตนเองโดยไม่ให้คำแนะนำ เมื่อเด็กทำผิดมีการลงโทษอย่างรุนแรง

3. แบบปกป้องคุ้มครองมากเกินไป (Overprotection) บิดามารดาให้ความช่วยเหลือและควบคุมเด็กมาก ไม่ให้โอกาสเด็กได้ทำสิ่งต่างๆ ด้วยตนเอง ลักษณะนี้นักจิตวิทยาบางท่านแบ่งเป็นการอบรมเลี้ยงดูแบบเข้มงวดกวดขัน (Authoritarian) กล่าวคือ เด็กจะถูกจำกัดสิทธิต้องปฏิบัติตามคำสั่งของบิดามารดาเท่านั้น การตัดสินใจต่างๆ เด็กไม่มีส่วนร่วมด้วย (Hurlock, 1964:661; Sirgelman, 1965:60)

จากที่กล่าวข้างต้น การแบ่งแยกประเภทการอบรมเลี้ยงดูนี้มีความคล้ายคลึงกัน แต่มีการเรียกชื่อแตกต่างกันไป อย่างไรก็ตามสามารถสรุปได้ว่า การอบรมเลี้ยงดูมีลักษณะร่วมกันอยู่ 4 ลักษณะ คือ การให้ความรัก การใช้เหตุผล การควบคุมและการลงโทษ (ดวงเดือน พันธุมนาวิน, 2520:125)

การให้ความรัก เป็นการยอมรับ ให้ความสนิทสนมเป็นกันเอง ให้ความอบอุ่นให้การดูแลเอาใจใส่ตามควร

การใช้เหตุผล เป็นการอธิบายเหตุผลต่างๆ ในการสนับสนุนหรือห้ามปรามพฤติกรรมต่างๆ ว่าสมควรหรือไม่อย่างไร ขณะเดียวกันก็ยอมรับความสามารถและรับฟังความคิดเห็นด้วย

การควบคุม เป็นการออกคำสั่ง การสอดส่องพฤติกรรมในทุกๆ ด้าน ไม่ให้อิสระและโอกาสในการตัดสินใจแก้ปัญหากับตัวตนเอง

การลงโทษ เป็นการให้เด็กได้รับผลจากการกระทำของตน โดยตกอยู่ในสถานการณ์ที่ตนไม่ชอบ ไม่พอใจ หรือในสภาพที่เจ็บปวด ทุกข์ทรมาน การลงโทษแบ่งเป็น 2 แบบคือ

การลงโทษทางกาย เช่น การทุบตี หรือใช้อารมณ์ดูคำให้ได้อย่าง

การลงโทษทางจิต เช่น การตัดสิทธิต่างๆ การเพิกเฉยไม่ให้ความรักความสนใจ

ทั้งนี้การจัดแบ่งลักษณะ การอบรมเลี้ยงดูเด็กออกเป็นประเภทใด แบบใดก็ตาม จะมีลักษณะต่างๆ เหล่านี้มากน้อยหรือไม่มีแตกต่างกันออกไป แต่ทว่าความสำคัญอยู่ที่วิธีการปฏิบัติต่อเด็กในลักษณะต่างๆ กัน อันจะทำให้เกิดผลต่อบุคลิกภาพของเด็กแตกต่างกัน เมื่อการอบรมเลี้ยงดูเป็นรากฐานสำคัญในการกำหนดบุคลิกภาพ และเสริมสร้างการปรับตัวให้เข้ากับสังคมของบุคคล

(Sears, 1957; Hurlock, 1964; Rogers, 1972) จึงควรพิจารณาถึงผลที่เกิดขึ้นต่อ
เด็กจากการอบรมเลี้ยงดูแบบต่างๆ

จากการศึกษาเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูที่มีผลต่อเด็กพบว่า การอบรมเลี้ยงดูแบบ
เข้มงวดกวดขัน หรือแบบปกป้องคุ้มครองมากเกินไปหรือแบบรัก-ควบคุมมาก จะทำให้เด็กมี
อารมณ์ไม่มั่นคง ขาดความอบอุ่นปลอดภัย เจ็บเฉย ปรับตัวไม่ได้ ไม่กล้าแสดงออก ซื่ออาย
เก็บตัว ไม่เป็นตัวของตัวเอง คล้อยตามผู้อื่น ขาดความมั่นใจในตนเอง ชอบพึ่งพาผู้ใหญ่ พึ่งตน
เองไม่ได้ ไม่มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ แต่ก้าวร้าวน้อย รักษากฎระเบียบ เชื่อฟัง สุภาพ
เรียบร้อย (Schaefer อ้างจาก Watson, 1973:300; Becker, 1964:193;
Havighurst, 1963:505; Rogers, 1972:117; Radke, 1964:11; Mussen,
1969:375)

การอบรมเลี้ยงดูแบบปฏิเสธ-ไม่เป็นมิตร หรือแบบปล่อยปละละเลย หรือแบบ
รักน้อย-ควบคุมมาก กับรักน้อย-ควบคุมน้อย จะทำให้เด็ก ขลาดกลัว หงอยเหงา โดดเดี่ยว
ขาดความเชื่อมั่นในตนเอง ปรับตัวไม่ได้ อยากรได้รับความสนใจจากคนอื่นตลอดเวลา แต่ไม่ไว้
วางใจใคร ไม่เชื่อฟัง ก้าวร้าวดื้อรั้น ชอบพูดปด เอาแต่ใจตนเอง ไม่มีความรับผิดชอบ ไม่มี
วินัยในตนเอง (Rogers, 1977:364; Becker, 1964:198; Schaefer อ้างจาก
Watson, 1973:302)

การอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย หรือแบบรักมาก-ควบคุมน้อย หรือการที่พ่อแม่
ยอมรับเด็ก จะทำให้เด็ก มองโลกในแง่ดี ปรับตัวได้ดี มีความเป็นมิตรชอบเข้าสังคม มีความ
ไว้วางใจคน สนใจการงาน กล้าแสดงออก ชุกช่น อยากรู้ อยากเห็น มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์
มีความเชื่อมั่นในตนเอง มีอารมณ์มั่นคงร่าเริงเป็นตัวของตัวเอง พึ่งตนเองได้ มีความรับผิดชอบ
และมีวินัยในตนเอง (Rogers, 1972:117; Schaefer อ้างจาก Watson, 1973:304;
Becker, 1964:194; Mussen, 1969:261; Radke, 1964:11-12; Hurlock,
1964:661)

นอกจากนี้แล้วความสัมพันธ์ของบิดามารดาก็มีผลต่อเด็ก การที่บิดามารดาทะเลาะกัน
เป็นประจำ เด็กจะขาดความอบอุ่นปลอดภัย มองโลกในแง่ร้าย ปรับตัวไม่ได้ในสังคม
(Williamson, 1966:45; จรรยา สุวรรณทัต, 2524:52)

การศึกษาเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูเด็กที่ผ่านมาเมื่อนำมาเปรียบเทียบกับการศึกษาของ เอ็ม เมอริชและสโตซ (Emmerich & Stoze, 1964) เกี่ยวกับลักษณะของเด็กที่สังคมต้องการและไม่ต้องการคือ

ลักษณะของเด็กที่สังคมต้องการ	ลักษณะของเด็กที่สังคมไม่ต้องการ
1 มีความไว้วางใจในการขอคำแนะนำ	1 มีความขลาดอาย
2 กล้าแสดงออก	2 ช่วยเหลือตัวเองไม่ได้
3 มีความเป็นกันเองกับทุกคน	3 ไม่เป็นตัวของตัวเอง ยอมตามผู้อื่นตลอดเวลา
4 มีความมั่นใจในตนเอง	4 อ่อนแอ ยอมแพ้ง่าย
5 เชื่อฟังว่าง่าย	5 ก้าวร้าว ซี้ไม่โหด

(ดูรายละเอียดภาคผนวก ง)

ซึ่งลักษณะเด็กที่สังคมต้องการนั้น เป็นผลที่เกิดจากการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตยคือการที่ผู้เลี้ยงดูปฏิบัติต่อเด็กด้วยความยุติธรรม มีเหตุผล ยอมรับความสามารถและความคิดเห็นของเด็ก ให้ความรักความอบอุ่นและให้ความร่วมมือตามโอกาส นับได้ว่าวิธีการต่างๆ นี้ส่งเสริมเด็กให้มีลักษณะตามที่สังคมต้องการ ส่วนการอบรมเลี้ยงดูแบบอื่นๆ นั้น จะส่งผลให้เด็กมีลักษณะที่สังคมไม่ต้องการเป็นส่วนใหญ่

ในการศึกษาเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูบุตรนี้ เอ็ม เมอริช (Emmerich 1969:13) ได้นำมาตรวัดทัศนคติ ของเชฟเฟอร์และเบลล์ (Schaefer and Bell 1958) คือ The Parental Attitude Research Instrument (PARI) มาใช้ ซึ่งมาตรวัดนี้ประกอบด้วยการอบรมเลี้ยงดู 3 แบบคือ แบบเข้มงวดกวดขัน แบบปฏิเสธ-ไม่เป็นมิตร และแบบประชาธิปไตย ที่สร้างเป็นมาตรแบบ ลีเคิร์ต (Likert) แต่ผู้วิจัยสนใจวิธีการศึกษาตามแนวทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม และเชื่อว่าการศึกษาทัศนคติตามแนวนี้ น่าจะดีกว่าวิธีของ ลีเคิร์ต (Likert) ผู้วิจัยจึงศึกษาทัศนคติโดยใช้ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมเป็นพื้นฐานในการวัด แต่ยังคงใช้เนื้อหาเดิมของมาตรวัดแบบ PARI

ทัศนคติ (Attitude)

ทัศนคติ เป็นคำที่มีการให้นิยามแตกต่างกันออกไปมากมาย โดยไม่มีการตกลงยืนยันแน่นอนว่านิยามใดที่ควรใช้ที่สุด แต่จากการศึกษาเท่าที่ผ่านมา พบลักษณะของนิยามทัศนคติที่นักจิตวิทยาสังคมยอมรับว่า เป็นลักษณะร่วมกันของนิยามจำนวนมาก ซึ่ง ฮีระพร อุวรรณโณ (2523) สรุปได้ดังนี้

1. ทักษะที่มีที่หมาย (Attitude object) ที่หมายนี้อาจจะเป็นสิ่งของ คน สถานที่ แนวความคิด สถานการณ์ หรืออาจจะเชื่อมโยงหลายมโนทัศน์เข้าด้วยกันก็ได้

2. มีการระบุในแง่ดี-ไม่ดี (Evaluative Aspect) มีการแสดงความรู้สึกทั้งในทางดีและในทางไม่ดี เช่น การทำแท้ง บางคนมองว่าช่วยลดปัญหาทางสังคม (เป็นแง่ดี) บางคนมองว่าผิดศีลธรรม (เป็นแง่ไม่ดี)

3. มีลักษณะค่อนข้างยืนยงคงทน (Relatively enduring) คือมีความคงทนอยู่ชั่วระยะเวลาหนึ่ง จนกว่าจะมีเหตุผลอื่นๆ มาเพิ่มเติม ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไป

4. ความพร้อมในการตอบสนอง (Readiness for response) หมายถึงบุคคลมีความพร้อมที่จะกระทำ หรือตอบสนองตามความรู้สึกของตนในเรื่องนั้นๆ

ถึงแม้นิยามต่างๆ จะมีลักษณะร่วมกันดังกล่าว แต่ก็มีแนวความคิดเกี่ยวกับนิยามทัศนคติ ซึ่ง อีระพร อูวรรณโณ (2523) สรุปไว้ 3 แนวคิด คือ

แนวคิดที่ 1 อธิบายว่าทัศนคติดังกล่าวประกอบด้วย 3 ประการ คือ องค์ประกอบทางการรู้การเข้าใจ (Cognitive Component) ซึ่งได้แก่ ความเชื่อ (belief) ความคิด (Idea) และความรู้เกี่ยวกับความจริงที่บุคคลมีต่อที่หมายของทัศนคติ องค์ประกอบทางด้านอารมณ์ (Affective Component) ได้แก่ ความชอบ-ไม่ชอบ หรือท่าที ที่ดี-ไม่ดี ที่บุคคลมีต่อที่หมายของทัศนคติและองค์ประกอบทางด้านพฤติกรรม (Behavioral Component) คือ แนวโน้มที่บุคคลจะปฏิบัติต่อที่หมายของทัศนคติ

แนวคิดที่ 2 เป็นแนวคิดที่เสนอโดย โรเซนเบอร์ก (Rosenurberg, 1960) ซึ่งเห็นว่า ทัศนคติรวมเอาอารมณ์และการรู้การเข้าใจเท่านั้น และอธิบายทัศนคติในรูปของโครงสร้างและรากฐาน ที่ประกอบด้วย ความเชื่อ และการรู้การเข้าใจหลายๆ ด้านที่โยงที่หมายของทัศนคติในทางที่เป็นเหตุให้เกิดผลดี (สนับสนุน) หรือผลเสีย (ขัดขวาง) ต่อสิ่งหรือสถานที่บุคคลเห็นคุณค่า

แนวคิดที่ 3 นิยามทัศนคติว่า ทัศนคติมีอารมณ์เป็นสิ่งสำคัญสิ่งเดียว อารมณ์นี้หมายถึง ความรู้สึกที่บุคคลมีต่อที่หมายของทัศนคติในทางบวกหรือลบ และชอบหรือไม่ชอบ

จากแนวคิดทั้งสามนี้ อีระพร อูวรรณโณ กล่าวว่า "การนำนิยามใด นิยามหนึ่งมาใช้ย่อมจะขึ้นอยู่กับวิจารณ์ของผู้เลือก แต่ผู้เลือกก็ต้องพร้อมที่จะยอมรับผลที่ตามมาของนิยามที่เลือก คือการวัดและความสัมพันธ์กับพฤติกรรม"

สิ่งที่กล่าวมาข้างต้น แสดงให้เห็นว่าการศึกษาในเรื่องของทัศนคตินั้น สิ่งสำคัญที่สุด ผู้ศึกษาต้องตัดสินใจว่าจะเลือกศึกษาทัศนคติในแนวคิดแบบใด สำหรับผู้วิจัยมีความสนใจศึกษา ทัศนคติต่อการอบรมเลี้ยงดูบุตรของหญิงตั้งครรภ์ โดยเลือกแนวคิดที่ 3 ทัศนคติในแนวคิดนี้มีพื้นฐานจากทฤษฎีการกระทำด้วยเหตุผล ของ ฟิชไบน์, ไอเซน (Fishbein & Ajzen, 1975; Ajzen and Fishbein, 1980) โดยมีหลักทฤษฎีดังนี้

มนุษย์เป็นผู้มีเหตุผลและใช้ข้อมูลที่มีอยู่อย่างเป็นระบบ มนุษย์พิจารณาผลที่อาจจะเกิดจากการกระทำของตน ก่อนตัดสินใจลงมือทำหรือไม่ทำพฤติกรรมหนึ่ง ดังนั้นในแนวทฤษฎีนี้การกระทำของบุคคล จึงอยู่ภายใต้การควบคุมของเจตนาของบุคคล หรือเจตนาเชิงพฤติกรรม (Behavioral Intention) โดยเจตนาเชิงพฤติกรรมนี้ขึ้นอยู่กับตัวกำหนด 2 ตัว คือ ปัจจัยส่วนบุคคล และปัจจัยทางสังคม ปัจจัยส่วนบุคคล เป็นการประเมินทางบวกหรือทางลบของบุคคลต่อการกระทำ เรียกว่า ทัศนคติต่อพฤติกรรม สำหรับปัจจัยทางสังคม เป็นการประเมินของบุคคลว่า ตนจะมีการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง (Subjective Norm) เพียงใด ในการศึกษาที่ต้องการศึกษาเพียงตัวทัศนคติ ผู้วิจัยจึงขอเสนอเนื้อหาด้านทัศนคติเท่านั้น

ในแนวคิดของ ฟิชไบน์และไอเซน (Fishbein & Ajzen, 1975:218; Ajzen & Fishbein, 1980:6) ให้ทัศนะว่า "ทัศนคติต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เป็นการแสดงความรู้สึกของบุคคลต่อสิ่งนั้นๆ ในลักษณะของการประเมินในทางบวกหรือทางลบ ซึ่งเป็นการประเมินว่า ดี-เลว หรือ ชอบ-ไม่ชอบ ต่อสิ่งนั้น"

ตามแนวทฤษฎีนี้ ทัศนคติเป็นองค์ประกอบของความเชื่อ กล่าวคือ เมื่อบุคคลมีความเชื่อว่าการกระทำพฤติกรรมแบบนี้ จะนำไปสู่ผลกรรมดี ก็จะมีทัศนคติที่ดีต่อการกระทำพฤติกรรมนั้น ถ้าบุคคลเชื่อในทางตรงข้าม ก็จะมีทัศนคติไม่ดีต่อการกระทำพฤติกรรมนั้น ความเชื่อที่แฝงในทัศนคติต่อพฤติกรรมของบุคคลนี้เรียกว่า ความเชื่อ เกี่ยวกับผลกรรมที่เกิดจากการแสดงพฤติกรรม (Behavioral Belief) (Ajzen and Fishbein, 1980:6; Fishbein and Ajzen, 1975:99) ในเรื่องเกี่ยวกับความเชื่อนี้ จากประสบการณ์ต่างๆ ของบุคคลทำให้บุคคลมีความเชื่อจำนวนมากมายต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง แต่มีความเชื่อจำนวนไม่มากนัก ที่มีความสัมพันธ์กับทัศนคติ และเป็นตัวกำหนดทัศนคติ กลุ่มความเชื่อนี้เรียกว่า ความเชื่อที่เด่นชัด (Salient Beliefs) ซึ่งจากงานวิจัยเกี่ยวกับช่วงความจำ (Attention span) ความเข้าใจเบื้องต้น (Apprehension) และกระบวนการข่าวสาร (Information processing) ที่แสดงให้เห็นว่า

บุคคลสามารถรับรู้และใส่ใจข้อความได้ครั้งละ 5 ถึง 9 ข้อความเท่านั้น ดังนั้นทัศนคติของบุคคลที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง จึงถูกกำหนดโดยความเชื่อที่เด่นชัด 5 ถึง 9 ข้อความ ซึ่งการที่จะรู้ความเชื่อที่เด่นชัดของบุคคลที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งนั้น กระทำได้โดยการถามให้ตอบแบบอิสระ (free-response formal) ถึงลักษณะ คุณภาพ ของสิ่งนั้นๆ หรือบอกถึงผลกระทบที่เกิดจากการกระทำนั้นๆ ฉะนั้นความเชื่อที่เด่นชัดของแต่ละบุคคลจะแตกต่างกัน จึงต้องมีการจัดอันดับความเชื่อของกลุ่มประชากร โดยจะพิจารณาความเชื่ออันดับแรกๆ ของกลุ่มประชากรที่มีความถี่สูง (Modal Salient beliefs) (Fishbein & Ajzen, 1975:218-220) เพื่อให้รัดกุมยิ่งขึ้นมีวิธีการเลือกข้อความ เชื่อมมาเป็นข้อความเชื่อที่เด่นชัด 3 วิธีคือ

1. เลือกข้อความ เชื่อที่เด่นชัดจากข้อความ เชื่อที่กลุ่มประชากรที่ใช้สำรวจตอบมามากที่สุด จำนวน 10-12 ข้อความ
2. เลือกข้อความ เชื่อที่เด่นชัดจากข้อความ เชื่อทั้งหมดที่กลุ่มประชากรที่ใช้สำรวจตอบมาอย่างน้อย 10% หรือ 20% ของจำนวนคน
3. เลือกข้อความ เชื่อที่เด่นชัดจากข้อความ เชื่อที่มีความถี่สูงที่สุด ไปจนถึงข้อความเชื่อที่ทำให้รวมความถี่ได้ 75% ของความถี่ทั้งหมดของทุกๆ ความเชื่อ (Ajzen & Fishbein, 1980:70-71)

ฟิชไบน์ และไอเซน เสนอวิธีวัดทัศนคติต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งแบบทางอ้อม โดยถือว่าทัศนคติต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งของบุคคล ขึ้นอยู่กับผลรวมของการประเมินความเชื่อทั้งหลายที่บุคคลมีต่อสิ่งนั้น (Fishbein & Ajzen, 1975:28) เขียนเป็นสมการดังนี้

$$A_0 = \sum_{i=1}^n b_i e_i$$

- A_0 หมายถึง ทัศนคติต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง
- b_i หมายถึง ความเชื่อเกี่ยวกับความเป็นไปได้ของผลกระทบที่เกิดจากการกระทำนั้นๆ
- e_i หมายถึง การประเมินคุณค่าทางบวกหรือทางลบที่บุคคลให้กับผลกระทบนั้น
- n หมายถึง จำนวนข้อความที่เกี่ยวกับความเชื่อ

ตัวอย่างเช่น มีความเชื่อกันว่า การเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดาจะทำให้บุตรมีภูมิคุ้มกันโรครัด ต้องการประเมินทัศนคติต่อการเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดา ฉะนั้น

ความเชื่อถือ	การเลียงบุตรด้วยนมมารดาจะทำให้บุตรมีภูมิคุ้มกันโรครัด
A_0	การเลียงบุตรด้วยนมมารดา
b_j	ความเป็นไปได้ของความเชื่อ "การเลียงบุตรด้วยนมมารดาจะทำให้บุตรมีภูมิคุ้มกันโรครัด"
e_j	คุณค่าที่ให้กับ "บุตรมีภูมิคุ้มกันโรครัด" ว่าเป็นทางบวกหรือทางลบ

จากที่ยกตัวอย่างนี้ จะเห็นว่า มีผลกระทบเพียงอย่างเดียว แต่สภาพที่แท้จริงความเชื่อหนึ่งๆ จะมีผลกระทบได้หลายอย่าง ดังนั้นจะต้องประเมินทุกผลกระทบ แล้วนำมาเข้าสมการตามสูตรข้างต้น ก็จะทำให้ทราบทัศนคติของบุคคลต่อการกระทำ ถ้าผลรวมคะแนนที่ได้จากการคำนวณตามสูตรนี้มีค่าวกหมายควมว่า บุคคลมีทัศนคติต่อการกระทำนั้นว่าเป็นสิ่งที่ถูกต้อง และมีแนวโน้มที่จะกระทำพฤติกรรมนั้น ตรงกันข้ามถ้าบุคคลได้ผลรวมคะแนนมีค่าลบ หมายความว่าบุคคลมีทัศนคติต่อการกระทำนั้นว่าเป็นสิ่งไม่ดีผิด ก็จะมีแนวโน้มที่จะไม่กระทำพฤติกรรมนั้น

จากทฤษฎีการกระทำด้วยเหตุผลที่อธิบายถึงทัศนคตินี้ เกี่ยวโยงกับทฤษฎีการเรียนรู้ (Social learning Theory) จึงขอเสนอทฤษฎีการเรียนรู้ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกันไว้พอสังเขป

ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Social learning Theory)

ในที่นี้จะกล่าวถึงเฉพาะทฤษฎีของ แบนดูรา (Bandura) ที่มีแนวคิดพื้นฐานดังนี้ นอกเหนือจากกิริยาสะท้อนเบื้องต้นแล้ว (elementary reflexes) พฤติกรรมของมนุษย์เกิดจากการเรียนรู้ ซึ่งเป็นการเรียนรู้โดยผ่านทางกระบวนการเสริมแรง (Reinforcement) คือเป็นผลจากการได้รับรางวัลหรือการลงโทษจากผู้อื่น อันเป็นประสบการณ์ตรง (Direct experience) และกระบวนการเห็นแบบอย่าง (Modeling) (Bandura, 1976:17) อันเป็นประสบการณ์ทางอ้อม (Indirect experience) คือการเรียนรู้จากการเห็น การได้ยิน ได้ฟังจากผู้อื่น กล่าวอีกนัยหนึ่งคือเรียนรู้โดยการสังเกต (Observational learning) ทั่วๆ ไปแล้วมนุษย์จะเรียนรู้จากประสบการณ์ทางอ้อมมากกว่าที่จะเรียนรู้จากประสบการณ์ตรง (Bandura, 1977:16) สำหรับการเรียนรู้สิ่งต่างๆ ของมนุษย์ต้องอาศัยกระบวนการทางปัญญา หรือความรู้ความเข้าใจ (Cognitive Process) ประสบการณ์ต่างๆ ที่มนุษย์ประสบจะถูกเก็บไว้ในสมอง โดยอยู่ในรูปของสัญลักษณ์ (Symbolic form) ได้แก่

มโนภาพ (imaginal) และภาษา (Verbal) แล้วใช้กระบวนการทางปัญญา คิดไตร่ตรองจนเกิดการเรียนรู้เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่าง การกระทำกับผลกรรมที่ตามมาจากการกระทำนั้น หรือเหตุการณ์กับเหตุการณ์ การเรียนรู้ในลักษณะนี้ทำให้สามารถประเมินได้ว่า การกระทำหนึ่งๆ นำไปสู่ผลกระทบอะไรบ้าง และตนมีความต้องการในผลกรรมนั้นมากน้อยเพียงใด สิ่งที่เกิดตามมาจากการเรียนรู้ก็คือ ทำให้เกิดความคาดหวัง (Expectancy) ขึ้น กล่าวคือ เมื่อมนุษย์เรียนรู้ความสัมพันธ์ของการกระทำหนึ่งๆ กับผลกรรมที่เกิดตามมา มนุษย์ก็จะเกิดความคาดหวังว่า ถ้าการกระทำนั้นๆ เกิดขึ้นจะเกิดผลกระทบอะไรตามมา คนที่พอใจหรือไม่ (Bandura, 1977: 25-38) จากผลสรุปทั้งทางบวกหรือทางลบที่เกิดขึ้นจากการประเมินด้วยตนเองนี้ มนุษย์จะมีการตัดสินใจที่จะแสดงพฤติกรรมนั้นๆ หรือไม่ หากผลสรุปไปในทางบวก ก็จะมีแนวโน้มที่จะแสดงพฤติกรรมนั้นๆ ในทางตรงข้ามหากได้ผลสรุปในทางลบ ก็มีแนวโน้มที่จะไม่แสดงพฤติกรรมนั้นๆ กล่าวโดยสรุป กระบวนการทางปัญญา หรือความรู้ความเข้าใจนี้มีบทบาทสำคัญในการได้มา การคงไว้ และการแสดงออก ซึ่งพฤติกรรมของบุคคล ส่วนการแสดงพฤติกรรมของบุคคลขึ้นอยู่กับเหตุผล 2 ประการ (Mischel & Mischel, 1976:89-91 in Lickona, ed) คือ

- 1 ความคาดหวังของบุคคลต่อผลกรรมที่ตามมา ถ้าเกิดการเปลี่ยนแปลงความคาดหวัง ก็จะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงโอกาสความเป็นไปได้ที่จะแสดงพฤติกรรมนั้น
- 2 คุณค่าของผลกรรมตามความรู้สึก (Subjective Value) ซึ่งแต่ละบุคคลจะให้คุณค่าความน่าปรารถนาต่างๆ กัน อันจะทำให้มีพฤติกรรมที่แตกต่างกัน แม้ว่าจะมีความคาดหวังต่อผลกรรมที่ตามมาคล้ายคลึงกันก็ตาม

จะเห็นได้ว่า ในการวัดทัศนคติตามแนวทฤษฎีของพิชโบนน์และไอเซนนั้น เป็นการวัดโดยคำนึงถึงการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นจากการมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมของบุคคลจนเกิดเป็นความรู้ความเข้าใจ ทำให้สามารถประเมินความเป็นไปได้ และให้คุณค่าแก่ผลกรรมที่จะเกิดตามมาจาก การกระทำนั้นๆ ซึ่งสอดคล้องกับแนวความคิดเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูเด็กของ เซียร์ (Sears, 1962:176) ที่ว่า "มารดาทุกคนต้องการกระทำสิ่งที่ดีที่สุดให้กับบุตร ถ้ารู้สึกว่าจะอะไรคือสิ่งที่ดีที่จะเสริมสร้างพัฒนาการของบุตร" ฉะนั้นการเรียนรู้ต่างๆ ที่เกิดขึ้นกับมารดาจะนำไปสู่การมีทัศนคติต่อการอบรมเลี้ยงดูบุตรแตกต่างกัน การวัดทัศนคติต่อการอบรมเลี้ยงดูบุตร โดยใช้แนวทฤษฎีของ พิชโบนน์และไอเซนนี้ จึงเป็นการวัดทัศนคติที่เหมาะสมคือ เป็นการวัดทัศนคติต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง โดยให้บุคคลได้ประเมินความเป็นไปได้และคุณค่าของผลกรรมที่เกิดจากการกระทำนั้นๆ

หญิงตั้งครรภ์ (Pregnant Women)

การตั้งครรภ์เป็นปรากฏการณ์ตามธรรมชาติ ที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ คล้ายกับ เป็นภาวะวิกฤตในช่วงหนึ่งของสตรี ทารกที่อยู่ในครรภ์เมื่อมาสัมผัสกับผนังหน้าท้องมารดา ทำให้เกิดการแปลความหมายจากการสัมผัสออกมาเป็นการรับรู้ของมารดา ต่อทารก หญิงมีครรภ์จึงเกิดความรู้สึก นึกคิด คาดหวัง และมีจินตนาการต่อการเกิดของทารก ทำให้เกิดความคาดหวังเกี่ยวกับประสบการณ์ใหม่ๆ เพื่อเตรียมตัวเองต่อการเป็นมารดาในการอบรมเลี้ยงดูเด็ก (Rubin, 1970:502-508) ซึ่ง คโรปเลย์ (Cropley, 1979:14-15) ได้เสนอแนวคิดที่ว่า ทักษะคิดความนึกคิดของหญิงตั้งครรภ์ในระยะก่อนคลอด มีความสำคัญมากในการผลักดันให้หญิงตั้งครรภ์เกิดความคาดหวัง ยอมรับตนเองตามฐานะใหม่ การตั้งครรภ์ทำให้เกิดผลทางภาวะจิตใจ 3 ประการ (Tanner, cited by Bergersen 1969:291-295) คือ

1. การยอมรับทารกเป็นส่วนหนึ่งของร่างกาย ซึ่งเป็นสิ่งที่แสดงถึงสัมพันธภาพของคนกับสามี เมื่อเริ่มตั้งครรภ์หญิงตั้งครรภ์จะรู้สึกว่าเป็นหนึ่งเดียว แต่มีสิ่งแปลกปลอมสิ่งหนึ่งอยู่ในท้องคือ ทารก
2. เมื่อทารกดิ้นหญิงตั้งครรภ์จะมีความรู้สึกว่า ทารกก็เป็นส่วนหนึ่งที่แยกจากคน ทำให้นึกถึงความต้องการของทารก เกิดจินตนาการเกี่ยวกับตัวทารก ทั้งรูปร่างหน้าตาและเตรียมตัวที่จะให้การดูแลเด็ก โดยคำนึงถึงสัมพันธภาพระหว่างแม่กับลูก
3. เตรียมตัวทางด้านจิตใจ ในแง่ที่จะสร้างสัมพันธภาพเพื่อการดูแลเด็ก ถ้าหญิงตั้งครรภ์ประสบความสำเร็จในสองข้อแรก ก็มีแนวโน้มที่จะมีความสุขและพึงพอใจในสัมพันธภาพระหว่างตนกับทารก

จากที่กล่าวมานี้ หญิงตั้งครรภ์จะมีการเตรียมตัวสำหรับการเป็นมารดาในการอบรมเลี้ยงดูบุตร รูบิน (Rubin & Spalding, 1977:494-495) กล่าวถึงภาระงานของการเตรียมตัวเป็นมารดา คือ

1. แยกแยะเด็กที่จะเกิดขึ้นมาใหม่
2. ตัดสินใจในเรื่องสัมพันธภาพระหว่างมารดากับบุตร
3. เตรียมครอบครัวให้พร้อม สำหรับสมาชิกใหม่

สเปคส์ดิง (Rubin & Spalding, 1977:494-495) อธิบายภาระการงาน
ของมารดา คือ

1. สรุปความรับผิดชอบที่มารดาพึงมีต่อเด็ก
2. เรียนรู้ที่จะรับรู้และยอมรับความต้องการของเด็กได้อย่างไร
3. ควบคุมความต้องการของเด็กได้อย่างเหมาะสม

สายสวาท เทพหัสดิน (2520:3-17) ให้ความเห็นว่า มารดามีความสำคัญต่อบุตร
ตั้งแต่ในระยะตั้งครรภ์ จนกระทั่งหลังคลอด ผู้เป็นมารดาที่ดีควรจะ

1. ปฏิบัติตนอย่างถูกต้องตั้งแต่ในระยะตั้งครรภ์ เพื่อความสุขสมบูรณ์แก่ตนเองและ
ทารกในครรภ์
2. เตรียมเสื้อผ้า สิ่งของ เครื่องใช้และอื่นๆ ไว้ตั้งแต่ในระยะตั้งครรภ์
3. ปฏิบัติตนให้ถูกต้องในขณะคลอด และหลังคลอด
4. สามารถให้การดูแลและเลี้ยงดูบุตรได้
5. อบรมและปลูกฝังนิสัยให้เป็นคนดี

จึงกล่าวโดยสรุปได้ว่าขณะที่ตั้งครรภ์นั้น หญิงตั้งครรภ์จะมีความพร้อมและมีการเตรียม
ตัว เพื่อให้การอบรมเลี้ยงดูบุตร โดยอาศัยความรู้ความเข้าใจของตนเป็นพื้นฐาน ที่จะประเมิ
นการอบรมเลี้ยงดูบุตรไปทางบวกหรือทางลบอย่างไร ดังนั้นการศึกษาทัศนคติต่อการอบรมเลี้ยงดู
บุตรของหญิงตั้งครรภ์ โดยใช้วิธีวัดตามแนวทฤษฎีของ พิชไบน์และไอเซน จึงเป็นวิธีที่เหมาะสม
ที่สุด ในการวิจัยครั้งนี้

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผลงานการวิจัย และการศึกษาเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูบุตรที่นำมาเสนอนี้ ถึงแม้ไม่
ได้มีการศึกษาวิจัยในรูปแบบทัศนคติโดยตรง แต่การวิจัยต่างๆ ก็เน้นให้เห็นถึงการกระทำของมารดา
และผลที่เกิดจากการกระทำของมารดาที่มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมแตกต่างกัน จึง เสนองาน
วิจัยและการศึกษาเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูบุตร ทั้งในประเทศและต่างประเทศตามตัวแปรที่นำ
มาศึกษา

1. อาชีพ

ยังไม่มีการวิจัยขั้นใดที่ศึกษาการอบรมเลี้ยงดูบุตร โดยแยกออกเป็นอาชีพต่างๆ แต่จะแยกเป็นมารดาที่ทำงานนอกบ้าน กับมารดาที่ไม่ทำงานนอกบ้าน ดังเช่นการศึกษาของ จรรยา สุวรรณทัต (2524) ได้ทำการศึกษากลุ่มมารดาที่มีรายได้น้อย ที่ทำงานนอกบ้านและไม่ทำงานนอกบ้าน จำนวน 200 คน พบว่าการอบรมเลี้ยงดูบุตรแม่ทั้งสองกลุ่มให้ความสำคัญต่อพัฒนาการทางสติปัญญามากที่สุด รองลงมาเป็นพัฒนาการทางกาย และเน้นน้อยที่สุดคือ พัฒนาการด้านอารมณ์-สังคม แม่ที่ทำงานนอกบ้าน ในการฝึกเด็กจะใช้วิธีการสอนโดยตรง และให้แรงเสริม ส่วนความรับผิดชอบ แม่ที่ทำงานนอกบ้านจะฝึกเด็กเร็วกว่าแม่ที่ไม่ทำงาน และแม่ที่ไม่ทำงานจะควบคุมเด็กมากกว่าแม่ที่ทำงาน สำหรับความสัมพันธ์ภายในครอบครัวของแม่ที่ทำงานนอกบ้านพบว่า โดยส่วนใหญ่แม่จะปรึกษาหารือกับสามีในเรื่องการอบรมเลี้ยงดูบุตร โดยเฉพาะในด้านสุขภาพและการเรียน จะมีความขัดแย้งกันบ้างในเรื่องระเบียบวินัย แม่ทั้งสองกลุ่มมักจะระบายอารมณ์โกรธลงที่บุตร ถ้าบุตรมีพฤติกรรมที่ไม่พึงปรารถนา แม่จะปฏิบัติต่อบุตรด้วยการดูว่าและลงโทษทางกาย ใช้การพิจารณาโต้เถียงถึงเหตุผลน้อยที่สุด นอกจากนี้การศึกษายังรายงานให้เห็นว่า พฤติกรรมการอบรมเลี้ยงดูบุตร และทัศนคติต่อการอบรมเลี้ยงดูบุตรของแม่ทั้งสองกลุ่ม มีความเกี่ยวข้องกับจำนวนเวลา และเวลาที่แม่มีโอกาสนั่งเข้าถึงสื่อมวลชนชนิดต่างๆ ด้วย แม่ที่ทำงานนอกบ้านก็ได้พยายามใช้ประสบการณ์จากการทำงาน จะโดยทางตรงหรือทางอ้อมก็ตีในการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก เกษมสุข เฉลียวศักดิ์ (2521) พบว่าแม่ที่ทำงานในบ้านมีความเชื่อเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูบุตรอย่างไม่มีเหตุผล สูงกว่าแม่ที่ทำงานนอกบ้าน

ส่วนในต่างประเทศการศึกษาของ ฮอฟแมน (Hoffman, 1977 อ้างจาก Watson, 1973:308) พบว่า แม่ที่ทำงานนอกบ้านมักจะมีความรู้สึกว่างานทำให้ตนดูแลบุตรได้ไม่ดี ดังนั้นจึงพยายามลดความรู้สึกผิดนี้ โดยการปกป้องลูกมากเกินไป และแม่ที่มีความพึงพอใจในการทำงาน จะใช้เวลาดูแลบุตรได้ดีเท่ากับแม่ที่ทำงานในบ้าน

สรุปว่าการทำงานนอกบ้าน และไม่ทำงานนอกบ้านของมารดา มีผลต่อการอบรมเลี้ยงดูบุตร แต่ผู้วิจัยต้องการศึกษาให้ละเอียดถึงลักษณะอาชีพด้วย จึงตั้งสมมติฐานว่า "หญิงตั้งครรภ์ที่มีอาชีพแตกต่างกัน มีทัศนคติต่อการอบรมเลี้ยงดูบุตรแต่ละด้านแตกต่างกัน"

2. อายุ

มีงานวิจัยที่กล่าวถึง ระดับอายุของมารดาที่มีผลต่อการอบรมเลี้ยงดูบุตรน้อยมาก มีเพียง เซียร์ (Sears, 1957:437) ที่ทำการศึกษากการอบรมเลี้ยงดูบุตรของมารดา โดยพิจารณาถึงระดับอายุของมารดาพบว่า มารดาที่มีระดับอายุแตกต่างกัน จะให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรแตกต่างกันไปด้วย กล่าวคือ มารดาที่อายุน้อยจะรู้สึกถูกรบกวนจากการดูแลบุตรมาก ทำให้บุตรทันทีโดยไม่ยั้งคิด ทะเลาะกับสามีเป็นประจำและแสดงออกถึงความไม่เป็นมิตรกับบุตรบ่อยๆ และ ชูจิตต์ พิทักษ์ผล (2505) พบความแตกต่างทางด้านอายุของมารดาด้วยคือ มารดาที่อายุมากจะเริ่มฝึกการขับถ่ายให้ลูกเร็วกว่ามารดาอายุน้อย

ระดับอายุของมารดา พิจารณาแล้วมีการศึกษาน้อยจึงน่าจะทำการศึกษาเพิ่มเติม โดยตั้งสมมติฐาน "หญิงตั้งครรภ์ที่มีระดับอายุแตกต่างกัน มีทัศนคติต่อการอบรมเลี้ยงดูบุตรแต่ละด้านแตกต่างกัน"

3. สภาพการตั้งครรภ์

ไม่มีงานวิจัยที่เปรียบเทียบให้เห็นชัดเจน ถึงความแตกต่างของการอบรมเลี้ยงดูบุตรของมารดา ที่มีบุตรคนแรกและบุตรคนต่อๆ ไป แต่บอสซาร์ด และบอลล์ (Bossard & Boll, 1960:311) ได้ศึกษาถึงขนาดของครอบครัวว่า ในครอบครัวที่มีบุตรน้อย บิดามารดามีโอกาสให้ความอบอุ่นและตอบสนองความต้องการของบุตรได้ดี เมื่อมีบุตรมากขึ้นบิดามารดาจะมีทัศนคติและพฤติกรรมในการอบรมเลี้ยงดูบุตรเปลี่ยนแปลงไป กล่าวคือ บิดามารดามีแนวโน้มที่จะให้ความอบอุ่น และให้เวลากับบุตรได้น้อยลง ใช้อำนาจในการอบรมเลี้ยงดูมากขึ้น เนื่องจากภาระงานต่างๆ ในบ้านเพิ่มขึ้น

จากการศึกษานี้ เป็นข้อมูลเพียงเล็กน้อยเท่านั้น แต่การมีบุตรเพิ่มขึ้นก็น่าจะมีผลต่อทัศนคติของมารดา ผู้วิจัยจึงตั้งสมมติฐาน "หญิงตั้งครรภ์ที่มีสภาพการตั้งครรภ์แตกต่างกัน มีทัศนคติต่อการอบรมเลี้ยงดูบุตรแต่ละด้านแตกต่างกัน"

4. รายได้

เซียร์ (Sears, 1957:420-445) ได้ศึกษาถึงการอบรมเลี้ยงดูบุตรของมารดาที่มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมแตกต่างกัน โดยการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างจำนวน 372 คน แยกเป็นครอบครัวที่มีรายได้ระดับกลาง 198 คน ครอบครัวที่มีรายได้ระดับต่ำจำนวน 180 คน พบความแตกต่างดังนี้

การฝึกหัดขับถ่าย มารดาจากครอบครัวที่มีรายได้ระดับต่ำจะให้บุตรฝึกหัดขับถ่ายเร็วกว่ามารดาจากครอบครัวที่มีรายได้ระดับกลาง และใช้วิธีการควบคุมการฝึกหัดขับถ่ายที่รุนแรง

การพึ่งพา มารดาจากครอบครัวที่มีรายได้ระดับต่ำรู้สึกท้อแท้จากการพึ่งพาของบุตรมาก และปฏิเสธโดยใช้วิธีลงโทษบุตร

การแสดงออกเรื่องเพศ มารดาจากครอบครัวที่มีรายได้ระดับต่ำ จะปฏิเสธมาก ไม่ยอมให้บุตรมีการแสดงออกในเรื่องเพศ พยายามสอนให้บุตรไม่กล้าแสดงออก ถ้าพบพฤติกรรมการเล่นเพศของบุตร มารดาจะตกใจและเกิดความละอายมาก แล้วใช้วิธีห้ามปรามโดยการลงโทษ ส่วนมารดาจากครอบครัวที่มีรายได้ระดับกลางจะรู้สึกตกใจหรือละอายมากมาย ห้ามปรามโดยแยกบุตรออกจากกันหรือว่ากล่าวตักเตือนเท่านั้น

พฤติกรรมก้าวร้าว มารดาจากครอบครัวที่มีรายได้ระดับกลาง อนุญาตให้บุตรแสดงความก้าวร้าวได้มากกว่ามารดาจากครอบครัวที่มีรายได้ระดับต่ำ แต่ทั้งสองกลุ่มก็ไม่แตกต่างกันมากนัก มีแนวโน้มที่จะมองเห็นการทะเลาะกันระหว่างพี่น้องเป็นเรื่องปกติ

การควบคุมและการเรียกร้องจากบุตร มารดาจากครอบครัวที่มีรายได้ระดับกลาง ควบคุมและเรียกร้องจากบุตรน้อยกว่ามารดาจากครอบครัวที่มีรายได้ระดับต่ำ

การลงโทษ มารดาจากครอบครัวที่มีรายได้ระดับต่ำ ใช้วิธีลงโทษทางกาย ขูดจากตากถางเยาะเย้ย ส่วนมารดาจากครอบครัวที่มีรายได้ระดับกลางใช้วิธีลงโทษโดยการว่ากล่าวและจำกัดสิทธิบางอย่าง

ความอบอุ่นและการปรับตัวในครอบครัว มารดาจากครอบครัวที่มีรายได้ระดับกลาง ให้ความอบอุ่นแก่บุตรใน 5 ปีแรกดีกว่า มารดาจากครอบครัวที่มีรายได้ระดับต่ำ ทว่ามารดาทั้งสองกลุ่มต่างก็ยอมรับบทบาทการเป็นมารดาของตนดี สำหรับความสัมพันธ์ของบิดามารดามารดาจากครอบครัวที่มีรายได้ระดับต่ำ มักตำหนิและทะเลาะกับสามีในเรื่องการอบรมเลี้ยงดูบุตร

สรุปได้ว่า มารดาจากครอบครัวที่มีรายได้ระดับกลาง มีความอ่อนโยนและมีการปรับตัวดีกว่า มารดาจากครอบครัวที่มีรายได้ระดับต่ำ

สำหรับในประเทศไทย อัจฉรา และคณะ (2523) ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับความคิดเห็นของมารดาในเรื่องสิทธิของเด็กไทยวัยก่อนเข้าเรียน โดยการสัมภาษณ์มารดาจากครอบครัวฐานะทางเศรษฐกิจต่ำและปานกลาง จำนวน 64 ครอบครัว พบว่ามารดาทั้ง 2 กลุ่มตระหนักในความสำคัญของการตอบสนองต่อความต้องการทางด้านจิตใจของเด็กๆ อยู่เสมอ ส่วนทางด้านกายภาพ มารดาฐานะเศรษฐกิจปานกลาง สามารถตอบสนองความต้องการได้มากกว่ามารดาฐานะเศรษฐกิจต่ำ ด้านการอบรมเลี้ยงดูเอาใจใส่มารดาฐานะเศรษฐกิจปานกลางได้กระทำมากกว่ามารดาฐานะทางเศรษฐกิจต่ำ ด้านสังคมและสติปัญญานั้น พบว่ามารดาทั้งสองกลุ่มให้ความสำคัญกับการเจริญเติบโตทางด้านสติปัญญามากกว่าด้านสังคม และเกษมสุข เฉลียวศักดิ์ (2521) ได้ศึกษาความเชื่อเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูบุตรของมารดากลุ่มตัวอย่าง จำนวน 120 คน พบว่ามารดาจากครอบครัวที่มีฐานะทางเศรษฐกิจต่ำ มีความเชื่อเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูบุตรอย่างไร้เหตุผล สูงกว่ามารดาจากครอบครัวที่มีฐานะทางเศรษฐกิจสูงและปานกลาง ส่วนนภาพารณ์ พานิชพาณิชย์ (2521) ได้ศึกษาพฤติกรรมในสภาพการณ์แก้ปัญหาของแม่และเด็กเล็ก จำนวน 96 คน ในชนบทภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือพบว่า มารดาที่มีฐานะเศรษฐกิจสูงแสดงการแนะนำและสอนบุตรมากกว่ามารดาที่มีฐานะเศรษฐกิจต่ำ ส่วนเด็กที่ครอบครัวมีฐานะทางเศรษฐกิจสูง แสดงการขอความช่วยเหลือจากมารดามากกว่าเด็กที่ครอบครัวมีฐานะทางเศรษฐกิจต่ำ และสุภาพรรม เหลืองรังษี (2520) ได้ทำการวิจัย เพื่อศึกษาพฤติกรรมพื้นฐานในการช่วยตนเองของเด็กเล็ก อายุระหว่าง 2 ปี 3 เดือน ถึงอายุ 3 ปี 5 เดือน ในชนบทภาคกลาง พบว่าเด็กจากครอบครัวฐานะทางเศรษฐกิจสูงและต่ำ มีความสามารถในการช่วยตนเองไม่แตกต่างกัน ในลักษณะที่มารดาเข้ามาเกี่ยวข้อง เด็กจากครอบครัวฐานะทางเศรษฐกิจสูง ยอมให้มารดาเข้ามาเกี่ยวข้องได้มากกว่า เด็กจากครอบครัวฐานะทางเศรษฐกิจต่ำ ในลักษณะที่มารดากระตุ้นด้วยวาจา เด็กจากครอบครัวฐานะทางเศรษฐกิจสูง มีแนวโน้มจะยอมช่วยเหลือตนเองทุกครั้งมากกว่าเด็กฐานะทางเศรษฐกิจต่ำ ในลักษณะที่มารดาอุหรือลงโทษ เด็กจากครอบครัวฐานะทางเศรษฐกิจต่ำ มีแนวโน้มจะเชื่อฟังทุกครั้งมากกว่าเด็กจากครอบครัวฐานะทางเศรษฐกิจสูง ศิริกุล ศศิณีวัตศิัย (2520) ก็ทำการวิจัยแบบเดียวกันในชนบทภาคเหนือและภาค

คะวันออกเฉียงเหนือ พบว่าเด็กจากครอบครัวฐานะทางเศรษฐกิจต่ำ ช่วยตัวเองในพฤติกรรม
การมีสภาวะและอุจจาระ ได้ดีกว่าเด็กจากครอบครัวฐานะทางเศรษฐกิจสูง

มีงานวิจัยอีกหลายชิ้นที่ศึกษาเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูบุตร แต่ศึกษากับมารดาที่มีฐานะ
ทางเศรษฐกิจและสังคมแตกต่างกัน โดยมีได้แยกออกเป็น การศึกษา รายได้ ฯลฯ แต่อย่างไร
จึงขอเสนองานวิจัยดังกล่าวไว้ตอนนี้ คอห์น (Kohn อ้างจาก Watson & Goodwin,
1966:355) ได้ทำการวิจัยโดยวิธีสัมภาษณ์พ่อแม่ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมระดับกลางและ
ระดับต่ำ ผู้วิจัยให้พ่อแม่เลือกพฤติกรรม 3 แบบ จากพฤติกรรมทั้งหมด 12 แบบ เพื่อให้เป็น
ลักษณะของเด็กที่ต้องการ ผลการวิจัยปรากฏว่า พ่อแม่มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมระดับต่ำเน้น
ในเรื่องความซื่อซื่อ ความซื่อตรง ความสะอาดเรียบร้อย และจะลงโทษอย่างแรงถ้าเด็กทำผิด
กฎเกณฑ์ ส่วนพ่อแม่ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมระดับกลาง เน้นในเรื่องความสุขของเด็ก
การควบคุมตัวเอง ความอยากรู้อยากเห็น และพยายามฝึกให้เด็กรู้จักพึ่งตนเอง

งานวิจัยของ กิบส์และแมคโคบี (Gibbs and Maccoby, 1964) ได้ทำการเปรียบเทียบ
เทียบการอบรมเลี้ยงดูของแม่จากครอบครัวระดับต่ำ และครอบครัวระดับกลาง จำนวน 379
ครอบครัว ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่าแม่จากครอบครัวระดับต่ำมีความเข้มงวดต่อพฤติกรรมก้าว
ร้าว และการระงับความต้องการของเด็กมากกว่าแม่จากครอบครัวระดับกลาง ด้านการลงโทษนั้น
แม่จากครอบครัวระดับต่ำมีการลงโทษเรื่องความต้องการกับความก้าวร้าวของเด็ก โดยใช้วิธีลง
โทษทางร่างกาย จำกัดสิทธิและเยาะเย้ยมากกว่าแม่จากครอบครัวระดับกลาง แต่ไม่มีความแตก
ต่างกันระหว่างแม่ทั้งสองกลุ่ม ในเรื่องการลงโทษด้วยการละทิ้ง และไม่ให้ความรัก พอสรุปได้ว่า
การวิจัยครั้งนี้ แม่จากครอบครัวระดับกลางมีการยอมรับเด็กมากกว่าแม่จากครอบครัวระดับต่ำ

วัตสัน และลินด์เกรน (Watson and Lindgren, 1973) ได้กล่าวถึงงานวิจัย
ของ บีและคณะ (Bee et.al) ที่ทำการศึกษามารดาและเด็กจากครอบครัวระดับต่ำ จำนวน 76 คู่
และครอบครัวระดับกลาง 38 คู่ เด็กที่นำมาศึกษามีอายุระหว่าง 4-5 ปี การทดลองให้แม่และ
เด็กแต่ละคู่ทำกิจกรรมร่วมกัน เป็นเวลา 90 นาที โดยเริ่มจากการให้คอยในท้องนั่งเล่นที่เต็มไปด้วย
ด้วยของเล่น ผู้สังเกตจะบันทึกพฤติกรรมของแม่และเด็กทางกระจกด้านเดียว ผลการสังเกต
ปรากฏว่า แม่จากครอบครัวระดับต่ำ แสดงพฤติกรรมโดยไม่ยอมให้กำลังใจและสนับสนุนลูก
มีการควบคุมออกคำสั่งให้ลูกทำตามหรือห้ามไม่ให้ลูกทำสิ่งต่างๆ ในขณะที่แม่จากครอบครัวระดับ
กลางพูดจาได้ตอบกับลูกอย่างเป็นกันเอง ให้กำลังใจ เมื่อผู้ทดลองอนุญาตให้แม่เข้ามาช่วยเหลือ

ลูกทุกอย่างได้ตามต้องการ ปรากฏว่า แม่จากครอบครัวระดับกลางให้โอกาสลูกทำงานเองเต็มความสามารถ โดยพยายามให้คำแนะนำและแสดงความชื่นชมเมื่อลูกสามารถทำได้ แต่ไม่ลงมือช่วยทำ ส่วนแม่จากครอบครัวระดับต่ำ ไม่ให้กำลังใจ คำหิมนมาก เมื่อลูกทำไม่ได้ แนะนำวิธีแก้ปัญหาให้ตรงๆ และมักจะแย่งงานเด็กทำเสียเอง

โรเซน และดีแอนเดรีท์ (Rosen and D' Andrade อ้างจาก Bachman and Paul, 1964:562) ศึกษาพบว่า แม่จากครอบครัวระดับกลางฝึกให้เด็กพึ่งตนเองได้มากกว่าแม่จากครอบครัวระดับต่ำ และเน้นให้มีสัมฤทธิ์ผลในเรื่องต่างๆ โดยการให้รางวัลและชมเชยเมื่อเด็กทำสิ่งต่างๆ ได้สำเร็จบ่อยครั้งกว่าแม่จากครอบครัวระดับต่ำ มีการลงโทษเมื่อเด็กทำสิ่งต่างๆ ล้มเหลวมากกว่า และมีระดับความทะเยอทะยานสำหรับลูกสูงกว่าแม่จากครอบครัวระดับต่ำ ฉะนั้นเด็กจากครอบครัวระดับกลางได้รับประสบการณ์เกี่ยวกับความสำเร็จ และความสัมฤทธิ์ผลมากกว่าเด็กจากครอบครัวระดับต่ำ เมื่อก้าวถึงด้านความสำเร็จและการสัมฤทธิ์ผล มิลเลอร์ (Miller, 1970:185) ได้ทำการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสภาพแวดล้อมในบ้าน และสัมฤทธิ์ผลของเด็กในโรงเรียน โดยใช้วิธีของ เฮส (Hess) และคณะ ที่ทำการศึกษาวิธีการสอนของแม่ 2 แบบ พบว่าแม่จากครอบครัวระดับกลาง จะใช้วิธีการสอนแบบทางตรง (Active Style) คือมีการให้คำอธิบายเฉพาะ และทำความเข้าใจกับเด็กมาก ส่วนแม่จากครอบครัวระดับต่ำจะใช้วิธีการสอนแบบทางอ้อม (Passive Style) คือให้คำอธิบายและทำความเข้าใจกับเด็กน้อย และพบว่าพฤติกรรมการสอนของแม่จะสัมพันธ์กับสติปัญญาของเด็ก

ในประเทศไทย วรณงาม รุ่งพิสุทธิพงศ์ (2522) ได้ศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างการอบรมเลี้ยงดูกับสติปัญญา ในนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 120 คน เพศชาย 57 คน เพศหญิง 63 คน พบว่าสติปัญญาที่มีความสัมพันธ์ในทางบวก กับฐานะทางเศรษฐกิจของบิดามารดา การศึกษาและอาชีพของบิดา รวมทั้งการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย ส่วนการอบรมเลี้ยงดูแบบเข้มงวดกวดขัน เป็นตัวยับยั้งความสามารถทางสติปัญญา ผู้วิจัยสรุปว่า เด็กที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตยมีสติปัญญาดีกว่าเด็กที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบเข้มงวดกวดขัน เพราะการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย ฝึกให้เด็กรู้จักคิดอย่างมีเหตุผล ให้โอกาสเด็กได้ตัดสินใจด้วยตนเอง ทำให้เด็กเกิดความมั่นใจในตนเอง สามารถเรียนรู้สิ่งต่างๆ ได้หลายด้าน มีผลทำให้เด็กพัฒนาทางสติปัญญาได้เป็นอย่างดี สำหรับการอบรมเลี้ยงดูแบบเข้มงวดกวดขัน เป็นการควบคุมเด็กมากเกินไป ทั้งทางด้านความคิดและการกระทำ ทำให้เด็กไม่มีโอกาสคิดด้วยตนเอง จำเป็นต้องพึ่งพาอาศัยผู้อื่น

อยู่เสมอ ขาดความมั่นใจในตนเอง ไม่กล้าตัดสินใจ ทำให้เด็กมีโอกาสเรียนรู้น้อย จึงทำให้พัฒนาทางสติปัญญาได้ไม่ดีเท่าที่ควร ชูจิตต์ พัทธกษผล (2505) ได้ทำการศึกษารอบรมเลี้ยงดูเด็กของมารดาในครอบครัวที่มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมระดับต่ำ จำนวน 30 คน อายุระหว่าง 19-42 ปี โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์ พบว่า แม่ในระดับนี้ชอบลงโทษลูกโดยการตีและขู่ว่าจะตี ลูกได้รับการฝึกให้พึ่งตนเองตั้งแต่อายุน้อย และผู้วิจัยได้ให้ข้อคิดที่ได้จากการสัมภาษณ์แม่ว่าการลงโทษเด็กมักจะเป็นการลงโทษโดยใช้อารมณ์ เช่น เมื่อลูกทำผิดแม่อารมณ์ก็ไม่ลงโทษ แต่ถ้าอารมณ์ไม่ดี แม่ลูกทำผิดเพียงเล็กน้อย ก็ถูกลงโทษ ทำให้ไม่สามารถตัดสินใจถูกผิดได้ ส่วน ศรีสวาสดี ชลวิสุทธิ (2506) ได้ทำการศึกษารอบรมเลี้ยงดูเด็กของมารดาในครอบครัวที่มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมระดับกลางชั้นบน กับระดับกลางชั้นล่าง โดยการสัมภาษณ์แม่ของเด็กอายุ 1-5 ปี จำนวน 30 คน พบว่าทั้งสองกลุ่มไม่มีความแตกต่างกันในเรื่องการอบรมเลี้ยงดู แต่พบว่าแม่ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจสังคมระดับกลางชั้นบน จะมีการผ่อนผันเพื่อสนองความต้องการของเด็กมากกว่าแม่ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจสังคมระดับกลางชั้นล่าง อย่างไรก็ตามแม่ทั้งสองกลุ่มมีการฝึกให้เด็กรู้จักพึ่งตนเอง ใช้เหตุผล ในการอบรมให้เด็กรู้จัก ถูก-ผิด และไม่นิยมการลงโทษด้วยการตี นอกจากเด็กทำผิดบ่อยๆ จึงจะตี ส่วนในด้านการศึกษา แม่ทั้งสองกลุ่มนี้มีความต้องการให้ลูกเป็นเด็กเรียนดี สนใจการเรียน

การศึกษาระดับทาง เศรษฐกิจและสังคมของมารดาในสังคมไทยนั้น อาจทำได้ยาก เพราะตรรกะในการวัดฐานะทาง เศรษฐกิจนั้นไม่ชัดเจน และงานวิจัยส่วนมากใช้รายได้ต่อหัวเป็นตัวชี้ฐานะ เศรษฐกิจ ฉะนั้นผู้วิจัยจึงสนใจศึกษารายได้ของครอบครัวแทน โดยศึกษาจากสถิติของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการ เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2523) และตั้งสมมติฐานว่า "หญิงตั้งครรภ์ที่ครอบครัวมีรายได้แตกต่างกัน มีทัศนคติต่อการอบรม เลี้ยงดูบุตรแต่ละด้านแตกต่างกัน

5. การศึกษา

การวิจัยในต่างประเทศเกี่ยวกับการอบรม เลี้ยงดูบุตรของมารดา มักไม่ได้แยก ระดับการศึกษา แต่ศึกษารวมๆ กันไปในฐานะ เศรษฐกิจและสังคมของกลุ่มตัวอย่าง เช่น เชียร์ (1957 :434) ศึกษาการอบรม เลี้ยงดูบุตรของมารดาตามฐานะทาง เศรษฐกิจและสังคม เมื่อเปรียบเทียบระดับการศึกษา โดยไม่คำนึงถึงระดับรายได้ของครอบครัวพบว่า มารดาที่มีการศึกษาสูงกว่า

ชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย จะฝึกหัดการขับถ่ายเข้ากว่ามารดาที่มีการศึกษาดำกว่าชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย มีการใช้เหตุผลมากให้รางวัลน้อย ไม่ค่อยรู้จักบุนุตร ยอมให้บุตรฟังพามากกว่า ไม่นั้นเรื่องความเป็นหญิง ความเป็นชายกับบุตรมาก บางครั้งยอมให้บุตรแสดงความก้าวร้าว สำหรับในประเทศไทย เกษมสุข เฉลียวศักดิ์ (2521) พบว่ามารดาที่ไม่ได้รับการศึกษา และมารดาที่มีการศึกษาชั้นประถมศึกษา มีความเชื่อเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูบุตรอย่างไม่มีเหตุผล สูงกว่ามารดาที่มีการศึกษาดังแต่ชั้นมัธยมศึกษาขึ้นไป และกฤษฎา กฤษฏาวุฒิ (2514) ศึกษาเปรียบเทียบสังคมประภิต และบุคลิกภาพของเด็กที่พ่อแม่มีระดับการศึกษาต่างกัน โดยใช้กลุ่มตัวอย่างนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา จำนวน 80 คน แล้วสัมภาษณ์พ่อแม่ของเด็กนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง การวิจัยนี้พบข้อที่น่าสนใจคือ พ่อแม่ที่มีการศึกษาระดับสูงจะมีการฝึกความสัมฤทธิ์ผลและให้ความอิสระแก่เด็กมากกว่าพ่อแม่ที่มีการศึกษาระดับต่ำ ส่วนพ่อแม่ที่มีการศึกษาระดับต่ำจะมีความเข้มงวด และมีการลงโทษเด็กมากกว่าพ่อแม่ที่มีการศึกษาระดับสูง เด็กที่พ่อแม่มีการศึกษาระดับสูงจะมีความสามารถในการคบค้าสมาคม ความมั่นคงทางอารมณ์ และความสามารถในการบังคับตัวเองสูงกว่าเด็กที่พ่อแม่มีการศึกษาระดับต่ำ

พอจะทราบคร่าวๆ ว่าการศึกษาของมารดามีผลต่ออบรมเลี้ยงดูบุตร ผู้วิจัยจึงตั้งสมมติฐานว่า "หญิงตั้งครรภ์ที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกัน มีทัศนคติต่อการอบรมเลี้ยงดูบุตรแต่ละด้านแตกต่างกัน"

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาทัศนคติต่อการอบรมเลี้ยงดูบุตรแบบเข้มงวดกวดขัน แบบปฏิเสธ-ไม่เป็นมิตร และแบบประชาธิปไตย ของหญิงตั้งครรภ์ที่มาฝากครรภ์ ณ โรงพยาบาลมหาราชนครเชียงใหม่
2. เพื่อเปรียบเทียบทัศนคติต่อการอบรมเลี้ยงดูบุตร แบบเข้มงวดกวดขัน แบบปฏิเสธ-ไม่เป็นมิตร และแบบประชาธิปไตย ของหญิงตั้งครรภ์ ตามตัวแปรอิสระ 5 ตัวแปร ได้แก่ รายได้ การศึกษา อายุ อาชีพ และสภาพการตั้งครรภ์

สมมติฐานในการวิจัย

1. หญิงตั้งครรภ์ที่ครอบครัวมีรายได้แตกต่างกัน จะมีทัศนคติต่อการอบรมเลี้ยงดูบุตรแต่ละด้านแตกต่างกัน
2. หญิงตั้งครรภ์ที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกัน จะมีทัศนคติต่อการอบรมเลี้ยงดูบุตรแต่ละด้านแตกต่างกัน
3. หญิงตั้งครรภ์ที่มีอาชีพแตกต่างกัน จะมีทัศนคติต่อการอบรมเลี้ยงดูบุตรแต่ละด้านแตกต่างกัน
4. หญิงตั้งครรภ์ที่มีระดับอายุแตกต่างกัน จะมีทัศนคติต่อการอบรมเลี้ยงดูบุตรแต่ละด้านแตกต่างกัน
5. หญิงตั้งครรภ์ที่มีสภาพการตั้งครรภ์แตกต่างกัน จะมีทัศนคติต่อการอบรมเลี้ยงดูบุตรแต่ละด้านแตกต่างกัน

ขอบเขตการวิจัย

1. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยคือหญิงตั้งครรภ์ที่มีอายุระหว่าง 18-38 ปี ที่มาฝากครรภ์ ณ คลินิกฝากครรภ์ โรงพยาบาลมหาราชนครเชียงใหม่ ระหว่างวันที่ 10-20 มีนาคม 2529 เวลา 9.00-12.00 น. ใช้วิธีสุ่มตัวอย่างแบบมีระบบ (systemic sampling) จากสมุดรายชื่อผู้มารับการตรวจครรภ์ จำนวน 150 คน การสุ่มจะแบ่งกลุ่มตัวอย่างตามอายุ ดังนี้

อายุ 18-24 ปี สุ่มมาจำนวน 50 คน

อายุ 25-31 ปี สุ่มมาจำนวน 50 คน

อายุ 32-38 ปี สุ่มมาจำนวน 50 คน

2. ตัวแปร (Variable) ในการวิจัยคือ

2.1 ตัวแปรอิสระ (Independent Variable) มีจำนวน 5 ตัว คือ

1) รายได้ หมายถึงรายได้ของครอบครัวเฉลี่ยต่อคน จำแนกตามการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคม ของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2523) เป็น

รายได้ระดับต่ำ คือมีรายได้ต่ำกว่า 3,000 บาทต่อเดือน

รายได้ระดับกลาง คือมีรายได้ระหว่าง 3,000-6,000 บาทต่อเดือน

รายได้ระดับสูง คือมีรายได้สูงกว่า 6,000 บาทต่อเดือน

2) ระดับการศึกษาจำแนกเป็น 5 ระดับ

1. อ่านออกเขียนได้ - ชั้นประถมศึกษาตอนปลาย

2. ตั้งแต่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 - ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

3. ตั้งแต่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 - ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6

4. ปวช-อนุปริญญา

5. ปริญญาตรีขึ้นไป

3) อาชีพ จำแนกเป็น

1. แม่บ้าน

2. รับราชการ และพนักงานรัฐวิสาหกิจ

3. ผู้ใช้แรงงาน (ชาวนา ชาวไร่ ชาวสวน กรรมกร)

4. ลูกจ้างเอกชน

5. เจ้าของกิจการ

4) สภาพการตั้งครุฑ จำแนกเป็น

1. ครุฑแรก

2. ครุฑหลัง

5) อายุ จำแนกเป็น

1. อายุ 18-24 ปี

2. อายุ 25-31 ปี

3. อายุ 32-38 ปี

2.2 ตัวแปรตาม (Dependent Variable) คือคะแนนที่ได้จากมาตรวัด

ทัศนคติต่อการอบรมเลี้ยงดูบุตร ซึ่งคำนวณตามสูตรของ พิซไบน์

ข้อตกลงเบื้องต้น

หญิงตั้งครรภ์ในที่นี้คือ หญิงตั้งครรภ์ที่มาฝากครรภ์ ณ คลินิกฝากครรภ์ โรงพยาบาล มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ หญิงตั้งครรภ์เหล่านี้จะต้องมีสามียังอยู่ร่วมกัน

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

การอบรมเลี้ยงดู ในการวิจัยนี้จะพิจารณาเป็นลักษณะของการกระทำ ตามแบบสอบถาม ที่พัฒนาขึ้นตามแนวทางของ พิชไบน์ ประกอบด้วยการอบรมเลี้ยงดู 3 แบบ คือ

1. การอบรมเลี้ยงดูแบบเข้มงวดกวดขัน
2. การอบรมเลี้ยงดูแบบปฏิเสธ - ไม่เป็นมิตร
3. การอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย

(ดูรายละเอียดภาคผนวก ง)

ทัศนคติต่อการอบรมเลี้ยงดูบุตร ในการวิจัยนี้หมายถึง ทัศนคติที่พิจารณาจากคะแนนรวม ที่คำนวณจากสูตรของ พิชไบน์ ตามแบบทดสอบที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้น

ทัศนคติต่อการอบรมเลี้ยงดูบุตรในทางบวก หมายถึง การกระทำหนึ่งๆ เป็นการกระทำที่ถูก-ควร ในที่นี้พิจารณาจากคะแนนรวมตามสูตรของพิชไบน์ หากคะแนนรวมมีค่าบวก ตั้งแต่ 3.43 ขึ้นไป ก็มีความหมายถึงการมีทัศนคติต่อการกระทำนั้นๆ ว่าเป็นการกระทำที่ถูกและควร และระดับความถูกต้องของการกระทำ จะเพิ่มมากขึ้นถ้าคะแนนรวมมีค่าบวกมากขึ้น

ทัศนคติต่อการอบรมเลี้ยงดูบุตรในทางลบ หมายถึง การกระทำหนึ่งๆ เป็นการกระทำที่ผิด ไม่ดีไม่ควร ในที่นี้พิจารณาจากคะแนนรวมตามสูตรของพิชไบน์ หากคะแนนรวมมีค่าลบตั้งแต่ -3.43 ขึ้นไป ก็มีความหมายถึง การมีทัศนคติต่อการกระทำนั้นๆ ว่าเป็นการกระทำที่ผิด ไม่ดี-ไม่ควร ระดับความไม่ถูกต้องของการกระทำจะเพิ่มมากขึ้น ถ้าคะแนนรวมมีค่าลบมากขึ้น

ระดับความถูกต้องของการกระทำ หมายถึง ระดับความถูกต้องดี และสมควรของการกระทำ ใช้แทนความหมายของคะแนนรวมที่คำนวณจากสูตรของพิชไบน์ โดยจำแนกออกเป็น 7 ระดับ ดังที่ ชูชัย สมितिโกร (2525) เคยศึกษาไว้ดังนี้

ช่วงคะแนน	ระดับความถูกต้องของการกระทำ
17.15 - 24.00	ถูกและควรร้อย่างมากที่สุด
10.29 - 17.14	ถูกและควรร้อย่างมาก
3.43 - 10.28	ถูกและควร
(-3.43) - (3.42)	ตัดสินไม่ได้
(-3.44) - (-10.29)	ผิดและไม่ควร
(-10.30) - (-17.15)	ผิดและไม่ควรร้อย่างมาก
(-17.16) - (-24.00)	ผิดและไม่ควรร้อย่างมากที่สุด

สภาพการตั้งครรภ์ ในการวิจัยนี้แบ่ง เป็น 2 ระยะคือ

1. ครรภ์แรกหมายถึง หญิงที่กำลังจะมีบุตรคนที่ 1 ไม่นับการเคยแท้งบุตร
2. ครรภ์หลังหมายถึง หญิงที่กำลังจะมีบุตรคนที่ 2-3 ไม่นับการเคยแท้งบุตร

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

1. ช่วยให้ทราบว่าหญิงตั้งครรภ์แต่ละกลุ่มมีทัศนคติต่อการอบรม เลี้ยงดูบุตรอย่างไร
2. เพื่อ เป็นแนวทางในการจัดอบรมแก่หญิงตั้งครรภ์ ให้มีความรู้เกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็กในทางที่ เป็นแบบประชาธิปไตยมากขึ้น
3. เป็นแนวทางในการจัดรูปแบบการให้บริการด้านโสตทัศนูปกรณ์ในคลินิกฝากครรภ์ เพื่อเสริมสร้างความรู้ความ เข้าใจที่เหมาะสมต่อการอบรม เลี้ยงดูบุตรแก่หญิงตั้งครรภ์อย่างถูกต้อง